

Kirkjuþing 2021-2022

Setningarræða forseta kirkjuþings, Drífu Hjartardóttur, 23. október 2021

Biskup Íslands Agnes M. Sigurðardóttir, fv. Forsetar kirkjuþings, kirkjuþingsfulltrúar og góðir gestir.

Ég vil byrja á að þakka Jónasi Þóri, organista Bústaðakirkju og Erni Árnasyni, leikara, fyrir skemmtilegan tónlistarflutning.

Hugur okkar hjá Grímseyingum en kirkjan þeirra, Miðgarðakirkja, brann til kaldra kola í septembermánuði sl. Auk kirkjuhússins sem var friðað brunnu ýmsir merkir kirkjugripir svo sem eins og altaristafla frá árinu 1879. Töluvert var af útskornum munum í kirkjunni þ.á m. skírnarfontur og einnig voru þar tvær kirkjuklukkan úr kopar.

Svona tjón er aldrei hægt að bæta til fulls þar sem um merk menningarverðmæti er að ræða með mikla sögu auk þess sem um er að ræða tilfinningatengsl sóknarbarna og annarra til kirkjunnar. Aðdáunarvert er hve íbúar í Grímsey tóku þessu óláni af miklu æðruleysi og hafa þeir sýnt að þeir munu hefjast handa af bjartsýni og dug við að koma sé upp nýju guðshúsi sem er þeim svo mikilvægt. Við svona aðstæður er ómetanlegt að hafa svigrúm til styrkveitinga frá þjóðkirkjunni til að styðja við byggingu nýrrar kirkju.

Heimsfaraldur Covid 19 og hvernig kirkjunnar fólk brást við á jákvæðan hátt.

Það var mjög ánægjulegt að fylgjast með því hvernig prestar, starfsfólk og söfnuðir brugðust við í heimsfaraldrinum á svo fjölbreyttan hátt og nýttu tæknina til að koma til móts við safnaðarfólk. Þar sýndi kirkjan hvers hún er megnug þegar aðstæður breytast skyndilega og hugsa þarf upp á nýtt hvernig kirkjuleg þjónusta er veitt t.d. við útfarir, þegar í gildi eru samkomutakmarkanir. Ég vil lýsa f.h. kirkjuþings þjóðkirkjunnar yfir þakklæti til alls þess fólks, vígðra jafnt sem óvígðra, launaðra jafnt sem sjálfboðaliða, sem lagði sitt af mörkum til að halda úti þjónustu kirkjunnar við þessar erfiðu aðstæður sem við erum loksins að komast út úr.

Kirkjuþing er nú háð í síðasta skipti á þessu kjörtímabili.

Á þessu kjörtímabili hafa mörg stór mál verið til umfjöllunar á þinginu. Má þar einkum nefna þá mikilvægu stefnumótun sem fram hefur farið á grundvelli samþykktar þingsins frá 2019 og sem birtist okkur í nokkrum málum á þessu

kirkjuþingi sem öll eru þjóðkirkjunni þýðingarmikil. Þá hafa miklar skipulagsbreytingar verið til lykta leiddar. Skipulagsbreytingar sem segja má að byrjað hafi verið að ræða á árinu 2007, þegar þáverandi kirkjuþing samþykkti að hefja endurskoðun laga um þjóðkirkjuna. Breytingaferlið hefur því staðið yfir í 17 ár og nær yfir fjögur kjörtímabil kirkjuþings. Fjöldmargir einstaklingar hafa lagt af mörkum til stefnumótunarinnar og skipulagsbreytinga þeirra sem hér um ræðir. Vil ég f.h. kirkjuþings þjóðkirkjunnar færa þeim öllum alúðarþakki fyrir þeirra mikilsverða framlag.

Þetta síðasta þing kjörtímabilsins einkennist af því sem að framan er sagt um stefnumótun og skipulagsbreytingar en mörg mál sem það hvort tveggja varða eru lögð fram. Enn fremur mun þingið þurfa að fjalla um þröngan fjárhag kirkjunnar og ráðast gegn þeim rekstrarhalla sem við blasir.

Á þessu kirkjuþingi eru nú 38 mál. Ánægjulegt er að geta þess að langflest málanna voru lögð fram með þeim fjögurra vikna fresti sem áskilinn er í þingsköpum. Málin hafa verið í opinni samráðsgátt til kynningar og kostur gefinn á framlagningu umsagna. Hafa borist nokkrar umsagnir um tiltekin mál. Þá hefur sá háttur nú verið hafður á að öll þingmál eru birt á opnum vef kirkjunnar í stað þess að vera í aðgangsstýrðu gagnaherbergi. Það er mat forseta að það hafi leitt til þess að fleiri sýna nú áhuga á þingmálum þegar þau eru svo aðgengileg öllum.

Nú skal farið yfir helstu viðfangsefni þessa fráfarandi kirkjuþings þ.e. fyrir tímabilið 2018 – 2021.

Sameiningar prestakalla

Á þessu kjörtímabili hófst umfangsmikil skipulagsbreyting á prestakallaskipan landsins með sameiningum og stækkun prestakalla í dreifbýli jafnt sem þéttbýli. Segja má að sú vinna hafi byrjað árið 2018 með stefnumörkun biskupafundar sem birt var það ár í nýrri samráðsgátt á opnum vef kirkjunnar. Í þessu sambandi má minna á þá stefnumörkun um framtíðarskipan sókna, prestakalla og prófastsdæma sem kirkjuþing samþykkti árið 2000 og sem enn er í gildi. Þá samþykkti kirkjuþingið sama ár að gerð skyldi tilraun með starfrækslu Grafarvogssóknar og Grafarvogsprestakalls í óbreyttri mynd frá 1. janúar 2001, að telja. Söfnuðurinn og prestakallið hafa starfað undir óbreyttu skipulagi síðan og er þetta fjölmennasta þjónustueining kirkjunnar í dag. Verkefnið hefur gefist vel. Telja verður að reynslan af því að hafa prestaköllin

stærri, þ.e. með tveimur eða fleiri prestum sé góð og æskilegt er að áfram verði haldið á sömu braut, bæði í þéttbýli og dreifbýli.

Stefnumótun.

Eins og áður sagði var á kirkjuþingi 2019 samþykkt að ráðast í stefnumótunavinnu fyrir þjóðkirkjuna. Haldinn var stefnumótunarfundur þjóðkirkjunnar 6. febrúar 2021, með þátttöku u.þ.b. 100 manns. Megin áhersluþættir sem fram komu á þeim fundi voru eftirfarandi: 1) Efla og bæta æskulýðsstarf. 2) Endurskoða stjórnskipun kirkjunnar. 3) Efla til muna kynningarstarf. 4) Tryggja fjárhagslegt öryggi og gæta að ráðdeild. Þessu til viðbótar voru tilgreindir aðrir þættir s.s. að efla mannauð kirkjunnar, að efla stuðning við einstaka þætti í starfsemi safnaða og efla aðsókn að kirkjunni. Kirkjuþing hefur fylgt þessu eftir m.a. með samþykkt skipulagsbreytinga sem greint verður frá hér.

Endurskoðun þjóðkirkjulaga og kirkjujarðasamkomulags.

Lyktir fengust á árunum 2019 – 2021 hvað varðar þá endurskoðun laga um þjóðkirkjuna sem hófst upphaflega á kirkjuþingi árið 2007 eins og áður segir. Í því sambandi skal einnig minnt á að kirkjuþing 2015 kaus þriggja manna viðræðuhóp við ríkisvaldið um fjárhagsleg samskipti ríkisins og kirkju. Viðræðurnar skiluðu þeirri niðurstöðu að gerður var svonefndur viðbótarsamningur ríkis og kirkju við kirkjujarðasamkomulagið frá 1997, til fimmtán ára, sem öðlaðist gildi 6. september 2019. Samhliða var innleidd ný og einfölduð löggjöf um þjóðkirkjuna, samin af fulltrúum kirkjunnar í samvinnu við fulltrúa ríkisins og samþykkt á kirkjuþingi 2020. Löggjöf þessi öðlaðist endanlega gildi 1. júlí sl. með nýjum lögum um þjóðkirkjuna nr. 77/2021 og brottfalli eldri þjóðkirkjulaga frá árinu 1997 frá sama tíma. Auk þess átti sér stað umfangsmikil lagahreinsun úreltra og gamalla réttarheimilda á sviði kirkjumála. Áður hafði kirkjulöggjöf verið breytt tvívegis eftir undirritun framangreinds samnings og tóku veigamestu breytingarnar gildi í ársbyrjun 2020. Þá tók kirkjan m.a. við starfsmannamálum sínum og fjármálum og lauk þar með afskiptum ríkisins af þeim málum. Svonefnd framtíðarnefnd kirkjuþings sem kosin var á kirkjuþingi árið 2019, vann allar nauðsynlegar breytingar á starfsreglum kirkjuþings, bæði aðlögun gildandi starfsreglna að nýjum lögum en vann einnig að samningu nýrra starfsreglna t.d. um fjármál þjóðkirkjunnar. Nefndin lauk störfum árið 2020.

Árið 2018 var samþykkt var ný fræðslustefna, þar sem sérstök áhersla er lögð á skírnarfræðslu og einnig persónuverndarstefna, svo og stefna um aðgerðir gegn

einelti, kynferðislegri áreitni, kynbundinni áreitni, ofbeldi og um meðferð kynferðisbrota innan þjóðkirkjunnar. Þá var ný jafnréttisstefna samþykkt á kirkjuþingi 2019 og endurskoðuð fasteignastefna árið 2020.

Umhverfismál

Kirkjuþing hefur látið umhverfismál til sín taka og hafa verið samþykkar ýmsar ályktanir á því sviði á starfstíma þingsins, auk þess sem sérstök áhersla er á fræðslu um umhverfismál í fyrrnefndri fræðlustefnu.

Ný úthlutunarnefnd styrkja og kjaranefnd þjóðkirkjunnar

Sett var á laggirnar sérstök úthlutunarnefnd kirkjunnar árið 2020 sem hefur tekið við því hlutverki sem kirkjuráð hafði áður að annast um úthlutanir til sókna (áður Jöfnunarsjóður sókna) og verkefna sem Kristnisjóður hafði áður styrkt.

Enn fremur var stofnsett sama ár kjaranefnd þjóðkirkjunnar sem annast viðræður við þau stéttarfélög sem gæta hagsmuna starfsmanna þjóðkirkjunnar. Gengið var frá kjarasamningi milli þjóðkirkjunnar og Prestafélags Íslands 21. júní 2021 (sólstöðusamningurinn).

Ný stjórnskipan yfirstjórnar kirkjunnar

Aukakirkjuþing 2021 samþykkti á grundvelli nýrra þjóðkirkjulaga ályktun um stjórnskipan kirkjustjórnarinnar. Yfirstjórn kirkjunnar er skipt upp í tvö ábyrgðarsvið sem starfi náði saman. Biskup gætir einingar kirkjunnar, hefur tilsjón með kristnihaldi, kenningu kirkjunnar og vígðri þjónustu og ber ábyrgð á öllu því er lýtur að þessari grunnþjónustu þjóðkirkjunnar. Kirkjuþing kýs framkvæmdanefnd úr röðum kirkjuþingsfulltrúa sem hefur í umboði kirkjuþings eftirlit með fjárhag og rekstri þjóðkirkjunnar og fylgir eftir ákvörðunum og áætlunum samþykktum af kirkjuþingi. Starfrækt skal rekstrarskrifstofa þjóðkirkjunnar í umboði kirkjuþings. Framkvæmdastjóri rekstrarskrifstofu þjóðkirkjunnar, ráðinn af framkvæmdanefnd í umboði kirkjuþings, heyrir undir nefndina og fylgir eftir lögbundnu hlutverki kirkjuþings að því er varðar fjárstjórn, stefnumótun í rekstri og áætlanagerð. Rekstrarskrifstofa sinnir jafnframt allri almennri þjónustu við yfirstjórn þjóðkirkjunnar sem og við starfseiningar á ábyrgðarsviði biskups, eftir því sem við á í samræmi við þau verkefni og sérfræðiþekkingu sem er innan vébanda skrifstofunnar.

Reglulegt kirkjuþing 2021 – 2022 hið síðasta á þessu kjörtímabili

Fyrir kirkjuþingi 2021 – 2022 liggja ýmis mál er varða þá stefnumótun sem áður var getið um. Auk þessu eru mörg mál sem fela í sér aðlögun að nýjum þjóðkirkjulögum og samræmingu við löggjöfina. Er þar um að ræða setningu nýrra starfsreglna um málefni sem áður voru lögmælt, t.d. um kirkjuþing. Jafnframt mál um framangreinda nýja rekstrarskrifstofu þjóðkirkjunnar.

Samkvæmt bráðabirgðaákvæði þjóðkirkjulaganna falla allar starfsreglur, stefnur og samþykktir kirkjuþings brott um næstu áramót, nema kirkjuþing ákveði annað. Liggur því fyrir þinginu að endursetja gildandi starfsreglur eftir því sem þörf er talin á, svo og að veita tilteknum starfsreglum áframhaldandi gildi tímabundið meðan þær verða athugaðar nánar.

Biskupsembættið mun vafalaust taka meiri ábyrgð á ýmsum málefnum sem mælt er fyrir um í starfsreglum í dag og æskilegt er að athuga hvort ekki megi einfalda sumar starfsreglur og stytta. Í þessu sambandi setti aukakirkjuþing 2021 á laggirnar starfshóp til að endurskoða allar starfsreglur og brottfallin lög og gera tillögur um framtíðarskipan þeirra.

Forsætisnefnd flytur nokkur mál á þessu þingi sem einkum tengjast skipulagsbreytingum á yfirstjórn kirkjunnar og aðlögun að breyttu lagaumhverfi. Í því birtist sú nýja skipan að þingið hefur orðið mun sjálfstæðara og flytur nú þingmál sem áður hefðu verið flutt af kirkjuráði. Þannig flytur nefndin tillögur að nýjum starfsreglum um kirkjuþing sem ekki hafa verið til áður sem heildstæður bálkur. Ákvæði um þingið hafa fram að þessu verið í starfsreglum um þingsköp, en vegna breytts og aukins hlutverks kirkjuþings er rétt að setja heildstæðan starfsreglubálk sem fjallar með ítarlegri hætti um þingið sjálft, hlutverk þess og yfirstjórn. Auk þess fjalla þingsköp fyrst og fremst um vinnubrögð þingsins, fundarsköp o.fl. þegar það er að störfum. Forsætisnefnd flytur tillögu að nýjum þingsköpum og er þar m.a. gert ráð fyrir ítarlegri reglum um sérstakt hæfi kirkjuþingsfulltrúa og þeirra sem seturétt eiga á kirkjuþingi. Er þar byggt á ákvæði 7. gr. nýrra þjóðkirkjulaga, en þar eru gerðar talsvert ítarlegri kröfur um að gætt sé að sérstöku hæfi þingfulltrúa við meðferð mála á kirkjuþingi. Þá er gert ráð fyrir að framkvæmdanefnd kirkjuþings verði ein af fastanefndum þingsins. Nefndin flytur einnig tillögu að nýjum starfsreglum um söfnuði og sóknarnefndir. Þar er helst nýmæla að tekið er saman í einn starfsreglubálk allt það helsta sem varðar starf safnaða, þ.e. safnaðarfunda, sóknarnefnda, allt er varðar starfsmannahald safnaða o.fl. Áður voru ákvæði um þetta bæði í eldri þjóðkirkjulögum svo og núgildandi starfsreglum um sóknarnefndir.

Hér hefur eingöngu verið tæpt á helstu málefnum sem fjallað hefur verið um á kjörtímabili þessa kirkjuþings og sem lögð eru fyrir þetta þing. Óhætt mun að fullyrða að þetta sé eitt starfsamasta kirkjuþing seinni tíma og naumast hafa meiri breytingar orðið á skipulagi og starfsemi þjóðkirkjunnar síðan árið 1998, þegar gildi tóku ný þjóðkirkjulög á grundvelli kirkjujarðasamkomulagsins frá árinu 1997.

Önnur mál

Í nýjum þjóðkirkjulögum er hugtakið söfnuður notað í stað hugtaksins sókn. Sókn er nú einfaldlega skilgreind sem afmarkað landsvæði. Auk þess er í framkvæmd orðið sókn notað um félag það sem hver söfnuður myndar, þ.e. þá umgjörð sem annast rekstur og veraldlega umsýslu safnaðarins. Ég fagna þessari nálgun laganna því orðið söfnuður vísar til fólks en ekki félags. Orðið söfnuður minnir okkur á að það er fólkið í kirkjunni sem er grundvöllur hennar. Við sem berum ábyrgð á yfirstjórn kirkjunnar erum í störfum okkar í þjónustu við söfnuði kirkjunnar. Söfnuðir þjóðkirkjunnar eru, eins og segir í nýju þjóðkirkjulögunum, félagsleg og fjárhagsleg grunneining þjóðkirkjunnar. Hjá söfnuðunum fer fram fjölbreytt kirkjustarf og merkilegt og hver söfnuður hefur sínar hefðir og venjur.

Við verðum að halda áfram baráttunni fyrir sóknargjöldunum sem af hálfu ríkisins hefur ekki verið skilað til fulls síðan á árunum eftir bankahrunið. Nemur nú skerðingin hartnær 50%. Við megum aldrei sætta okkur við að sú skerðing verði gerð varanleg. Í því sambandi er mikilvægt að fram hafi komið 29. mál þessa kirkjuþings um leiðréttingu sóknargjalda.

Miklar vonir eru bundnar við störf Sóknarsambandsins, sem stofnað var 2019, sem er vettvangur fyrir sóknirnar í landinu til samtals hagsmunagæslu og framfarverkefna til hagsbóta fyrir söfnuði landsins.

Forseti og forsætisnefnd eru sannarlega reiðubúin að leggja sitt lóð á vogarskálarnar af það má verða að gagni til endurheimtu löglegra sóknargjalda að nýju.

Að lokum vil ég flytja ykkur ljóð Sigurbjörns Þorkelssonar okkur til andlegrar uppbyggingar.

Handafar skaparans

Í lófa Guðs

Er nafn þitt ritað

Þú ert handarfar skaparans
Í þessum heimi,
Og líf þitt
Hið fegursta ljóð.

Heilagur andi
Hefur blásið þér líf,
Anda og kraft í brjóst
Til að vera sá sem þú ert.

Þú ert leikflétta
Í undri kærleikans

Njóttu þess !!!!
Og láttu muna um þig!!!
Sigurbjörn Þorkelss